

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Systematyka społeczna – wyzwania i możliwości”**(opinia z inicjatywy własnej)**

(2022/C 486/03)

Sprawozdawczyni: **Judith VORBACH**

Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	20.1.2022
Podstawa prawna	Art. 52 ust. 2 regulaminu wewnętrznego Opinia z inicjatywy własnej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja ds. Unii Gospodarczej i Walutowej oraz Spójności Gospodarczej i Społecznej
Data przyjęcia przez sekcję	9.9.2022
Data przyjęcia na sesji plenarnej	22.9.2022
Sesja plenarna nr	572
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	123/26/12

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Niniejsza opinia EKES-u rzuca światło na koncepcję systematyki społecznej, a jej celem jest zachęcenie do debaty. EKES wzywa Komisję do opublikowania zaległego sprawozdania opisującego przepisy, które byłyby wymagane do rozszerzenia zakresu stosowania systematyki o „inn[e] cel[e] dotycząc[e] zrównoważonego rozwoju, w tym cel[e] społeczn[e]”, zgodnie z postulatem zawartym w rozporządzeniu w sprawie systematyki (!) („rozporządzenie”). Opowiada się za wprowadzeniem operacyjnie wykonalnej i solidnej koncepcyjnie systematyki społecznej, która pozwoli urzeczywistnić możliwości, a jednocześnie sprostać wyzwaniom. Unijna systematyka powinna być zgodna z podejściem całościowym, obejmującym zrównoważony rozwój zarówno w wymiarze środowiskowym, jak i społecznym. Biorąc pod uwagę wyzwania związane z transformacją ekologiczną, gospodarcze i społeczne skutki pandemii, wojnę w Ukrainie spowodowaną agresją Rosji i wynikające z tego napięcia geopolityczne, EKES ponownie wzywa do prowadzenia wyważonej polityki gospodarczej i zwrócenia większej uwagi na cele społeczne.

1.2. Minimalne gwarancje określone w rozporządzeniu są pożądane i należy je rzetelnie wdrożyć. Jednak nie wystarczą, aby zapewnić pracownikom, konsumentom i społecznościom zrównoważony rozwój społeczny. Unijna systematyka mogłaby pomóc sprostać pilnym potrzebom inwestycyjnym w obszarze społecznym dzięki odpowiedniemu ukierunkowaniu inwestycji. Zyska nawet na znaczeniu, jeśli będzie częścią ogólnej polityki ukierunkowanej na sprawiedliwość społeczną i inkluzywność. Sprawiedliwa transformacja wymaga zrównoważonych warunków społecznych, a systematyka społeczna mogłaby zapewnić oczekiwane wytyczne. EKES wzywa Komisję do przedstawienia szacunkowych danych dotyczących środków finansowych niezbędnych do wdrożenia Europejskiego filaru praw socjalnych. Ogólnie rzecz biorąc, zasadniczą rolę w obszarze usług użyteczności publicznej będą nadal odgrywały inwestycje publiczne. Fundamentalne znaczenie w dalszym ciągu mają finansowanie systemu opieki społecznej z wydatków rządowych oraz stabilne systemy zabezpieczenia społecznego. Niemniej jednak wspólnie uzgodniona systematyka społeczna może zapewnić wytyczne dla inwestycji mających pozytywne skutki społeczne.

1.3. EKES zaleca, aby w sprawozdaniu Komisja zastosowała wielopoziomowe i różnorodne podejście zaproponowane przez platformę ds. zrównoważonego finansowania (2) („platforma”). Włączenie systematyki społecznej do unijnego otoczenia prawnego dotyczącego zrównoważonego finansowania i zarządzania byłoby przydatne, przy czym należy mieć na uwadze, że jest jeszcze wiele do zrobienia. W szczególności ważnym uzupełnieniem systematyki społecznej, względem którego można by oceniać środki, jest proponowana dyrektywa w sprawie sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (CSRD). Dobrze zaprojektowana systematyka społeczna przyczyniłaby się także do rozwiązania ewentualnego problemu pseudospołecznego marketingu (ang. social washing). EKES zaleca, aby zacząć od prostych i jasnych wytycznych, zapewnienia łatwych i przejrzystych procedur oraz stopniowego ich uzupełniania na późniejszym etapie. Ostatecznym celem powinna być ścisła integracja systematyki społecznej i środowiskowej, ale z praktycznego punktu widzenia pierwszym krokiem mogą być wzajemne minimalne gwarancje.

(1) Dz.U. L 198 z 22.6.2020, s. 13.

(2) Platforma ds. zrównoważonego finansowania | Komisja Europejska (europa.eu).

1.4. Unijna systematyka powinna wskazywać działania i przedsięwzięcia, które w znacznym stopniu przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju społecznego, i stanowić złoty standard odzwierciedlający wyższy poziom ambicji niż ten przewidziany w prawodawstwie. EKES z zadowoleniem przyjmuje proponowane przez platformę cele dotyczące godnej pracy, odpowiedniego poziomu życia oraz włączających i zrównoważonych społeczności. Choć podstawą w tym względzie powinny być różne zasady międzynarodowe i unijne, EKES zaleca w szczególności odniesienie się do Europejskiego filaru praw socjalnych i odpowiednich celów zrównoważonego rozwoju, na przykład celu nr 8 dotyczącego godnej pracy. W każdym razie warunkiem zgodności z systematyką musi być przestrzeganie praw człowieka i praw pracowniczych. Przestrzeganie układów zbiorowych pracy i mechanizmów współdecydowania zgodnie z odpowiednim prawem krajowym i europejskim ma kluczowe znaczenie i powinno stanowić zasadę DNSH⁽³⁾. Wytyczne o pozytywnych skutkach społecznych, oparte na porozumieniu między partnerami społecznymi, należy uznać za zgodne z systematyką. Należy mieć na uwadze, że zasięg umów zbiorowych jest bardzo różny w poszczególnych państwach członkowskich i że uległ zmniejszeniu w 22 państwach – ustosunkowano się do tego problemu w dyrektywie w sprawie płacy minimalnej.

1.5. EKES wzywa ustawodawców do pełnego zaangażowania partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w opracowywanie systematyki społecznej, ponieważ to właśnie ich ta systematyka dotyczy i muszą oni wypełniać obowiązki sprawozdawcze, a także w celu zapewnienia ich poczucia współodpowiedzialności za nią. EKES ma zastrzeżenia co do nadmiernego wykorzystywania aktów delegowanych w dziedzinie systematyki, ponieważ dotyczą one szerokiego zakresu kwestii politycznych. Celem systematyki jest zapewnienie przejrzystości inwestorom, przedsiębiorstwom i konsumentom. W przyszłości należy odpowiednio ocenić i przedyskutować jej potencjalne wykorzystanie przez instytucje rządowe jako punktu odniesienia dla programów pomocy i finansowania. Wszelkie jej szersze wykorzystanie musi podlegać odpowiedniemu procesowi decyzyjnemu. Należy zapobiegać nadmiernej ingerencji w prawodawstwo krajowe i autonomię partnerów społecznych. Wreszcie, trzeba wykluczyć ryzyko pseudospołecznego marketingu. Należy zapewnić mechanizmy składania skarg przez związki zawodowe, rady zakładowe, organizacje konsumenckie i innych przedstawicieli zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększyć odpowiedzialność właściwych organów krajowych, by mogły wypełniać swoje zadania kontrolne.

1.6. EKES pragnie podkreślić dodatkowe korzyści związane z systematyką społeczną. Po pierwsze, należy odpowiedzieć na rosnący popyt na inwestycje zorientowane społecznie przez stworzenie wiarygodnej systematyki stanowiącej spójną koncepcję pomiaru zrównoważonego rozwoju społecznego. Po drugie, działalność szkodliwa społecznie może przełożyć się na ryzyko gospodarcze, które systematyka może pomóc zminimalizować. Po trzecie, zasadnicze znaczenie dla efektywności rynku kapitałowego ma przejrzystość, która może także przyczynić się do utworzenia społecznego rynku wewnętrznego, zgodnie z art. 3 TFUE. Sprzyjałaby ona zapewnieniu równych warunków działania, zapobiegałaby nieuczciwej konkurencji i zwiększyłaby widoczność przedsiębiorstw i organizacji przyczyniających się do zrównoważonego rozwoju społecznego. Po czwarte, UE powinna wykorzystać swoje mocne strony i dążyć do tego, by stać się wzorem i liderem w dziedzinie zrównoważenia środowiskowego i zrównoważonego rozwoju społecznego. Należy wznowić debatę na temat unijnej agencji ratingowej. EKES ponawia również apel o odpowiednie uregulowanie dostawców danych finansowych i pozafinansowych i o nadzór nad nimi.

1.7. EKES podkreśla także istniejące wyzwania i możliwe rozwiązania. Po pierwsze, pojawiają się obawy o zamknięcie dostępu do rynku. Inwestycje opierają się jednak także na innych kryteriach, takich jak oczekiwana stopa zwrotu, które mogą przewyższać cele zrównoważonego rozwoju. Istnieje wiele przypadków synergii między interesami inwestorów a interesami innych zainteresowanych stron. W każdym razie niezgodność z systematyką nie może być uznawana za szkodliwą, co Komisja powinna wyraźnie zaznaczyć. Należy położyć większy nacisk na wpływ zrównoważonych inwestycji na działalność gospodarki realnej. Po drugie, określenie tego, co należy objąć systematyką, będzie wzbudzać kontrowersje. Właśnie dlatego proces ten powinien być przedmiotem demokratycznej debaty i procedury decyzyjnej. W ten sposób można nakreślić wspólną i rzetelną koncepcję zrównoważoności, do której poszczególne podmioty mogą i powinny się odnosić. Powodzenie systematyki wiąże się z jej wiarygodnością, a uwzględnione w niej działania muszą odpowiadać powszechnie przyjętej definicji zrównoważonego rozwoju. Po trzecie, systematyka społeczna może prowadzić do dodatkowych wymogów w zakresie sprawozdawczości. EKES apeluje do Komisji o ich zminimalizowanie i unikanie nakładania się wymogów na siebie. Doradztwo i świadczenie usług związanych z systematyką przez prawnie uprawnioną do tego agencję może być użyteczne, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw, spółdzielni i modeli biznesowych non-profit. Ponadto należy zachęcać instytucje finansowe do przedstawiania ocen społecznych skutków inwestycji, tak jak obecnie czynią to na całym świecie banki, które kierują się w swej działalności określonymi wartościami.

2. Kontekst opinii

2.1. Unijne ramy zrównoważonego finansowania powinny pomóc ukierunkować prywatne przepływy finansowe w kierunku zrównoważonej działalności gospodarczej. Plan działania z 2018 r. dotyczący zrównoważonego finansowania obejmuje systematykę, mechanizm ujawniania informacji dla przedsiębiorstw oraz narzędzia inwestycyjne, takie jak wskaźniki referencyjne, normy i oznakowania, natomiast odnowiona strategia finansowania transformacji w stronę

⁽³⁾ DNSH = „nie czyni poważnych szkód”.

gospodarki zrównoważonej z 2021 r. koncentruje się na finansowaniu transformacji gospodarki realnej w stronę modelu zrównoważonego, jak również na włączającym charakterze, odporności, wkładzie sektora finansowego i globalnych celach. W tych ramach UE pracuje nad różnymi inicjatywami ustawodawczymi, których unijna systematyka jest kluczowym elementem. EKES odsyła do swoich odpowiednich opinii⁽⁴⁾.

2.2. Unijna systematyka powinna zapewniać inwestorom i przedsiębiorstwom przejrzystość oraz oferować im wsparcie w identyfikowaniu zrównoważonych inwestycji. Rozporządzenie stanowi system klasyfikacji, w którym skupiono się na sześciu celach środowiskowych w obszarach: łagodzenia zmiany klimatu, adaptacji do zmiany klimatu, zasobów wodnych, różnorodności biologicznej, zapobiegania zanieczyszczeniom i gospodarki o obiegu zamkniętym. Zrównoważona środowiskowo inwestycja musi w znacznym stopniu przyczynić się do osiągnięcia co najmniej jednego z tych celów, nie może powodować poważnych szkód w odniesieniu do któregośkolwiek z nich (zasada „nie czyn poważnych szkód”) i musi osiągać pewne progi efektywności (zwane technicznymi kryteriami kwalifikacji). Ponadto taka inwestycja powinna być zgodna z minimalnymi gwarancjami społecznymi i związanymi z zarządzaniem (art. 18). W związku z tym przedsiębiorstwa muszą wdrożyć procedury zapewniające przestrzeganie Wytucznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, Wytucznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka, Deklaracji Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej podstawowych zasad i praw w pracy oraz Międzynarodowej karty praw człowieka.

2.3. W art. 26 rozporządzenia zobowiązano Komisję do opublikowania do końca 2021 r. sprawozdania opisującego przepisy, które byłyby wymagane do rozszerzenia zakresu stosowania rozporządzenia o „inn[e] cel[e] dotycząc[e] zrównoważonego rozwoju, w tym cel[e] społeczn[e]”. Świadczy to o zamiarze rozszerzenia zakresu stosowania rozporządzenia, ale wciąż nie wymaga wdrożenia systematyki społecznej. Zgodnie z rozporządzeniem – działającej w ramach platformy podgrupy ds. systematyki społecznej powierzono zadanie zbadania możliwości objęcia systematyką również celów społecznych. Sprawozdanie końcowe podgrupy na temat systematyki społecznej opublikowano w lutym 2022 r.⁽⁵⁾, a więc później, niż zapowiadano, i oczekuje się, że Komisja sporządzi sprawozdanie na tej podstawie. Ponadto zwrócono się do platformy o doradzenie Komisji w zakresie stosowania art. 18, tj. o udzielenie wskazówek co do tego, w jaki sposób przedsiębiorstwa mogą przestrzegać minimalnych gwarancji, oraz w sprawie ewentualnej potrzeby uzupełnienia wymogów tego artykułu.

2.4. Platforma proponuje stworzenie struktury systematyki społecznej w ramach obecnego unijnego otoczenia prawnego dotyczącego zrównoważonego finansowania i zarządzania. W przypadku wdrożenia systematyki społecznej otoczenie regulacyjne zapewnią dalsze przepisy, w tym proponowana dyrektywa w sprawie sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (CSRD), która zastąpi dyrektywę w sprawie sprawozdawczości niefinansowej i wprowadzi obowiązkowe unijne standardy sprawozdawczości dotyczącej zrównoważonego rozwoju; rozporządzenie w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych oraz dyrektywa w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju. W szczególności w proponowanej dyrektywie CSRD nakłada się na przedsiębiorstwa również wymóg ujawniania szeregu informacji na tematy społeczne i przedstawiania sprawozdań dotyczących czynników z zakresu ładu korporacyjnego. Oczekuje się, że dyrektywa poprawi ujawnianie informacji dotyczących kwestii społecznych. Byłaby ona zatem ważnym uzupełnieniem systematyki społecznej, względem którego można by dokonywać pomiaru i oceny tych kwestii.

2.5. Platforma sugeruje, aby mimo pewnych różnic wzorować się na strukturalnych aspektach systematyki środowiskowej. Proponuje trzy główne cele, którym towarzyszą cele szczegółowe. Cel dotyczący godnej pracy obejmuje cele szczegółowe takie jak: wzmocnienie dialogu społecznego, promowanie rokowań zbiorowych i wprowadzenie płacy zapewniającej utrzymanie na minimalnym poziomie i godne życie. Cel dotyczący odpowiedniego poziomu życia obejmuje zdrowe i bezpieczne produkty, opiekę zdrowotną wysokiej jakości i mieszkalnictwo wysokiej jakości, a cel dotyczący włączających i zrównoważonych społeczności powinien również obejmować promowanie równości i wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz wspierać zrównoważone źródła utrzymania. Proponowane minimalne gwarancje odnoszą się do celów środowiskowych, społecznych i związanych z zarządzaniem w celu uniknięcia niespójności, na przykład sytuacji, gdy firma prowadząca zrównoważoną działalność gospodarczą jest zamieszana w naruszanie praw człowieka. Ponadto należy zwrócić się do odpowiednich zainteresowanych stron, a konkretnie do pracowników danej jednostki i osób zatrudnionych w jej łańcuchu wartości, użytkowników końcowych oraz zainteresowanych społeczności. Zaproponowano też określenie uwarunkowanych społecznie kryteriów zasady „nie czyn poważnych szkód” i sporządzenie wykazu szkodliwych rodzajów działalności.

3. Uwagi ogólne

3.1. EKES opowiada się za polityką gospodarczą zgodną z celami określonymi w art. 3 Traktatu UE i celami zrównoważonego rozwoju. Należy w sposób wyważony skupić się na najważniejszych celach polityki, a konkretnie na: zrównoważeniu środowiskowym, zrównoważonym wzroście sprzyjającym włączeniu społecznemu, pełnym zatrudnieniu i wysokiej jakości miejscach pracy, sprawiedliwym podziale, zdrowiu i jakości życia, równouprawnieniu płci, stabilności rynków finansowych, stabilności cen, zrównoważonym handlu opartym na sprawiedliwej i konkurencyjnej strukturze

⁽⁴⁾ Dz.U. C 517 z 22.12.2021, s. 72.

⁽⁵⁾ Sprawozdanie końcowe w sprawie systematyki społecznej (europa.eu).

przemysłowej i gospodarczej oraz stabilnych finansach publicznych. EKES zwraca także uwagę na plan osiągnięcia konkurencyjnej równowagi, w której cztery wymiary – zrównoważenia środowiskowego, wydajności, sprawiedliwości i stabilności makroekonomicznej – zostały potraktowane na równi, aby osiągnąć efekt wzmocnienia i pomyślną transformację ekologiczną i cyfrową⁽⁶⁾. Zważywszy na wojnę w Ukrainie spowodowaną agresją Rosji, EKES podkreśla swoje wezwanie do prowadzenia wyważonej polityki gospodarczej przyczyniającej się do ograniczenia gospodarczych i społecznych skutków wojny i zwraca uwagę na zawarte w Konstytucji Międzynarodowej Organizacji Pracy z 1919 r. stwierdzenie, że „pokój powszechny i trwałe może być zbudowany jedynie na zasadach sprawiedliwości społecznej”.

3.2. EKES rzuca światło na koncepcję systematyki społecznej w celu zainicjowania debaty i podniesienia świadomości. EKES opowiada się za wprowadzeniem dobrze opracowanej, operacyjnie wykonalnej i solidnej koncepcyjnie systematyki społecznej w celu urzeczywistnienia istotnych możliwości, a jednocześnie sprostania wyzwaniom (zob. poniżej). Podobnie jak cała polityka gospodarcza, również koncepcja zrównoważonego rozwoju w dziedzinie finansów, a w szczególności unijna systematyka, powinna zostać dostosowana do całościowego i wielowymiarowego podejścia, w ramach którego należy dążyć do traktowania na równi zrównoważonego rozwoju społecznego i zrównoważonego rozwoju środowiskowego. Ponadto transformacja ekologiczna może przynosić szkody w wymiarze społecznym. W związku z tym konieczna jest ochrona i poprawa standardów w dziedzinie społecznej, ze szczególnym naciskiem na niepozostawianie nikogo w tyle. Sprawiedliwa transformacja wymaga zrównoważonych warunków społecznych, a systematyka społeczna może zapewnić wytyczne w tym zakresie.

3.3. EKES postrzega systematykę społeczną jako ważne i niezbędne uzupełnienie społecznego wymiaru UE i wzywa Komisję do opublikowania w odpowiednim czasie sprawozdania wymaganego na mocy art. 26. Należy stosować się do wielopoziomowego i różnorodnego podejścia zaproponowanego w sprawozdaniu platformy. Dążenie do perfekcji i jednoczesne uwzględnienie wszystkich aspektów zrównoważonego rozwoju społecznego może jednak prowadzić do ogromnych opóźnień we wdrażaniu systematyki społecznej, a nawet ryzyka całkowitego porzucenia tego projektu. W związku z tym EKES zaleca rozpoczęcie procesu od terminowego określenia prostych i jasnych wytycznych oraz łatwych procedur zapewniania przejrzystości, a następnie ciągłego stopniowego ich uzupełniania. Jeśli chodzi o relacje między systematyką środowiskową a społeczną, celem powinno być dążenie do spójności i ścisłej integracji tych dwóch podejść. Jednak z praktycznego punktu widzenia pierwszym krokiem mogą być wzajemne minimalne gwarancje.

3.4. EKES z zadowoleniem przyjmuje opublikowanie przez platformę projektu sprawozdania dotyczącego art. 18 rozporządzenia, aby doradzać przedsiębiorstwom w zakresie wdrażania wymogów tego artykułu i ewentualnie umożliwić jego zmianę. W szczególności w kontekście zrównoważonego rozwoju społecznego zasadnicze znaczenie ma ocena rzeczywistych wyników działalności przedsiębiorstwa w zakresie praw człowieka, stosunków pracy i godnej pracy. Choć minimalne gwarancje dotyczące systematyki środowiskowej są bardzo pożądane i należy je rzetelnie wdrożyć, to jednak nie zastąpią one nigdy systematyki społecznej. Nie wystarczą one, aby zapewnić pracownikom, konsumentom i społecznościom zrównoważony rozwój społeczny⁽⁷⁾. Ponadto EKES zaleca współpracę z lokalnymi partnerami społecznymi, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i przedsiębiorstwami społecznymi w celu monitorowania i promowania pozytywnego wpływu działalności gospodarczej na zainteresowane strony.

3.5. Systematyka społeczna zyska na znaczeniu, jeśli będzie częścią ogólnej polityki ukierunkowanej na zrównoważony rozwój społeczny i będą jej towarzyszyć odpowiednie przepisy, na przykład dotyczące należytej staranności w zakresie praw człowieka. Jednak nigdy nie zastąpi dobrze funkcjonujących regulacji rządowych i polityki społecznej. Fundamentalne znaczenie w dalszym ciągu mają finansowanie systemu opieki społecznej z wydatków rządowych oraz stabilne systemy zabezpieczenia społecznego. Systematyka nie powinna służyć jako narzędzie do wypierania inwestycji czy do prywatyzacji. Zasadniczą rolę w obszarze usług użyteczności publicznej nadal odgrywają inwestycje publiczne, które również często stymulują dalsze inwestycje prywatne. Systematyka społeczna może jednak zapewnić inwestorom kryteria zrównoważonego rozwoju w dziedzinie infrastruktury, zdrowia, kształcenia i szkolenia oraz mieszkalnictwa socjalnego, tak aby umożliwić zrównoważone społecznie inwestycje w gospodarce realnej i uniknąć pseudospołecznego marketingu. W przyszłości systematyka może być również wykorzystywana przez instytucje rządowe jako punkt odniesienia dla programów pomocy i finansowania. Kwestię tę trzeba będzie odpowiednio ocenić i omówić.

3.6. Systematyka społeczna zapewniłaby szczegółową strukturę pozytywnych i negatywnych skutków społecznych działalności gospodarczej. Wiele rozważanych kwestii jest ściśle powiązanych z aspektami tradycyjnie omawianymi między partnerami społecznymi i wśród organizacji społeczeństwa obywatelskiego. EKES wzywa do pełnego zaangażowania zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w opracowywanie systematyki społecznej, szczególnie w określanie celów (szczegółowych), kryteriów dotyczących zasady „nie czyni poważnych szkód” oraz zasad dotyczących gwarancji. Na pracodawców, pracowników, konsumentów, inne zainteresowane strony i społeczności będzie miał wpływ sposób określenia celów i/lub muszą oni spełnić obowiązek sprawozdawczy. EKES zwraca także uwagę na fundusze emerytalne jako przykład sytuacji, w której pracownicy są beneficjentami inwestycji. Zaangażowanie zainteresowanych stron ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia poczucia współodpowiedzialności. Ponadto EKES oczekuje, że systematyka

⁽⁶⁾ Dz.U. C 275 z 18.7.2022, s. 50.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 152 z 6.4.2022, s. 97.

społeczna może być wdrożona przez zmianę rozporządzenia, a zatem w drodze zwykłej procedury ustawodawczej. Nadmierne wykorzystywanie aktów delegowanych w kontekście zrównoważonego finansowania, a w szczególności przy wdrażaniu systematyki, budzi zastrzeżenia, ponieważ akty te dotyczą szerokiego zakresu kwestii politycznych, które znacznie wykraczają poza specyfikacje techniczne.

3.7. EKES podkreśla znaczenie poprawy jakości informacji w kwestii inwestycji zrównoważonych pod względem społecznym i zapobiegania dezinformacji na temat sytuacji społecznej, aby uniknąć negatywnych skutków dla wszystkich zainteresowanych stron. Dobrze zaprojektowana systematyka społeczna znacznie przyczyniłaby się do rozwiązania tego rodzaju problemów poprzez wyraźne wskazanie działań i podmiotów, które w znacznym stopniu przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju społecznego. Powinna stanowić złoty standard i odzwierciedlać wyższy poziom ambicji niż ten przewidziany już w prawodawstwie, a jednocześnie zapewniać równowagę między myśleniem globalnym a myśleniem lokalnym. Choć kryteria środowiskowe opierają się w większym stopniu na nauce, systematyka społeczna proponowana przez platformę miałyby raczej opierać się na normach i międzynarodowo uzgodnionych ramach – niekoniecznie preskryptywnych, lecz stanowiących wytyczne mające zachęcać do prowadzenia zrównoważonej społecznie działalności.

3.8. Przestrzeganie praw człowieka i praw pracowniczych musi być warunkiem zgodności z systematyką. Podobnie, przestrzeganie układów zbiorowych pracy i mechanizmów współdecydowania zgodnie z odpowiednim prawem krajowym i europejskim ma kluczowe znaczenie i powinno stanowić zasadę DNSH. Ponadto należy opracować wytyczne definiujące działalność gospodarczą prowadzoną zgodnie z systematyką. Te wytyczne powinny zapewniać proste i przejrzyste procedury o pozytywnych skutkach społecznych i powinny być oparte na porozumieniu między partnerami społecznymi. Ważne jest, by mieć na uwadze, że zakres rokowań zbiorowych różni się znacznie w poszczególnych państwach członkowskich, poczynając od 7 % na Litwie do 98 % w Austrii. Od 2000 r. zasięg rokowań zbiorowych zmniejszył się w 22 państwach członkowskich i szacuje się, że obecnie układ zbiorowy pracy obejmuje co najmniej o 3,3 mln pracowników mniej. Ważną rolę we wdrażaniu systematyki społecznej odgrywa nowa dyrektywa w sprawie płacy minimalnej oraz rozszerzenie zakresu stosowania układów zbiorowych pracy⁽⁸⁾. Ponadto EKES zaleca przedstawienie w samym proponowanym akcie prawnym jasnych wskazówek w sprawie wdrażania minimalnych gwarancji, na przykład w oparciu o sprawozdanie platformy na temat art. 18 rozporządzenia.

3.9. Różnorakie normy i zasady międzynarodowe i unijne mogą być podstawą systematyki społecznej. W kwestii celów (szczegółowych) EKES zaleca odniesienie się do Europejskiego filaru praw socjalnych i związanego z nim planu działania oraz do odpowiednich celów zrównoważonego rozwoju, a konkretnie: celu nr 8 (wzrost gospodarczy i godna praca), celu nr 1 (koniec z ubóstwem), celu nr 2 (zero głodu), celu nr 3 (dobre zdrowie i jakość życia), celu nr 4 (dobra jakość edukacji), celu nr 5 (równość płci), celu nr 10 (mniej nierówności) i celu nr 11 (zrównoważone miasta i społeczności). Oprócz tego ważnym źródłem mogą być ramy uzgodnione przez partnerów społecznych. EKES uważa za bardzo istotny pomysł platformy, by minimalne gwarancje wdrożyć w oparciu o Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka i wytyczne OECD. Ponadto cennym punktem odniesienia dla systematyki społecznej byłyby Europejska karta społeczna, Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz proponowana dyrektywa w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju. Należy też wykluczyć rodzaje działalności uznawane za znacząco szkodliwe, tj. takie, które są zasadniczo i w każdych okolicznościach sprzeczne z jakimikolwiek celami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju i w których przypadku nie ma możliwości zmniejszenia ich szkodliwości. Powinno to obejmować broń, której użycie potępiono w umowach międzynarodowych, taką jak bomby kasetowe lub miny przeciwpiechotne. EKES również zaleca wypracowanie koncepcji radzenia sobie z agresywnymi i wojującymi reżimami.

4. Możliwości związane z systematyką społeczną

4.1. EKES zdecydowanie zaleca wykorzystanie potencjału systematyki do ukierunkowania inwestycji na zrównoważone społecznie działania i podmioty oraz do tworzenia godnych miejsc pracy. Znacznie powyżej 20 % obywateli UE jest zagrożonych ubóstwem. Pandemia pogłębiła nierówności, a wojna w Ukrainie jeszcze bardziej zwiększyła napięcia gospodarcze i społeczne. W skali globalnej szacuje się, że aby osiągnąć cele zrównoważonego rozwoju, trzeba będzie uruchomić rocznie około 3,3–4,5 bln USD. Towary produkowane z naruszeniem praw człowieka dotyczących pracy są powiązane z rynkiem UE, na który są przywożone. W UE pilnie potrzebne są ponadto inwestycje społeczne, na przykład w zmniejszenie ubóstwa, uczenie się przez całe życie i zdrowie⁽⁹⁾. Minimalną lukę w inwestycjach w infrastrukturę

⁽⁸⁾ Dyrektywa w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych w UE, art. 4 ust. 2, porozumienie wstępne. Określony w tej dyrektywie próg 80 % zasięgu negocjacji zbiorowych, zobowiązujący państwa członkowskie do podjęcia środków w celu podniesienia tego wskaźnika, powinien być wspierany w taksonomii społecznej.

⁽⁹⁾ Sprawozdanie końcowe w sprawie systematyki społecznej (europa.eu).

społeczną oszacowano na około 1,5 bln EUR w latach 2018–2030⁽¹⁰⁾. EKES wzywa Komisję do przedstawienia zaktualizowanych szacunków dotyczących potrzeb inwestycyjnych w celu zapewnienia zgodności z Europejskim filarem praw socjalnych i osiągnięcia głównych celów UE na 2030 r. Aby urzeczywistnić zrównoważony rozwój społeczny, niezbędne są zarówno znaczące fundusze publiczne, jak i prywatne.

4.2. Przy pomocy systematyki społecznej inwestorzy i przedsiębiorstwa mogliby ocenić społeczne skutki swoich inwestycji lub działalności i dobrowolnie uznać to za zasadniczy cel. EKES zwraca uwagę na rosnący popyt na inwestycje zorientowane społecznie i docenia otwartość inwestorów na finansowanie zrównoważone pod względem społecznym. Tymczasem brakuje definicji i normalizacji, a analiza ratingu ESG i powiązanych wyników ujawnia również zasadnicze różnice w zależności od dostawcy ratingu, co utrudnia dokonywanie inwestycji zrównoważonych pod względem społecznym. Systematyka społeczna stanowiłaby spójną koncepcję służącą definiowaniu i osiąganiu zrównoważonego rozwoju społecznego oraz mierzeniu postępów. Może ona zwiększyć rozliczalność i zapewnić jasne wytyczne. Byłoby to zatem zdecydowane wsparcie dla inwestorów w realizacji ich ambitnych planów i mogłoby stanowić zachętę dla kolejnych uczestników rynku do inwestowania w tym kierunku, a jednocześnie przyczyniać się do zapobiegania pseudospołecznemu marketingowi.

4.3. Działalność szkodliwa społecznie może też przełożyć się na ryzyko gospodarcze. Jeśli firma jest kojarzona z naruszeniem praw człowieka, istnieje ryzyko jej bojkotu; z kolei w przypadku zaniedbania należytej staranności w zakresie praw człowieka taka firma może być wykluczona z zamówień publicznych. Przedsiębiorstwo może też zostać uwikłane w kosztowne postępowania sądowe z powodu naruszenia praw człowieka, a łańcuchy dostaw mogą zostać przerwane z powodu strajków. Na inwestycje może również negatywnie wpłynąć ryzyko gospodarcze i polityczne związane z poszerzającą się przepaścią między bogatymi a biednymi. Wszystkie te rodzaje ryzyka można zminimalizować, umożliwiając podejmowanie decyzji inwestycyjnych opartych między innymi na systematyce społecznej. EKES zwraca również uwagę na prace EBC dotyczące wzmocnienia monitorowania ryzyka systemowego związanego z zaniedbywaniem czynników zrównoważonego rozwoju i zarządzania nim. EKES podkreśla, że ryzyko środowiskowemu często towarzyszy ryzyko społeczne, na przykład gdy ludzie tracą swoje domy w wyniku powodzi. Podsumowując, ryzyko dla zrównoważonego rozwoju społecznego powinno być wyraźnie uwzględnione i stanowić część działań EBC w zakresie ryzyka dla zrównoważonego rozwoju.

4.4. Ponadto EKES zwraca uwagę, że zasadniczym elementem efektywności rynku jest przejrzystość. Dotyczy to nie tylko rynków kapitałowych. Systematyka społeczna może również służyć jako narzędzie do wspierania równowagi między swobodami gospodarczymi a prawami społecznymi i pracowniczymi⁽¹¹⁾. Większa przejrzystość może także przyczynić się do utworzenia społecznego rynku wewnętrznego, zgodnie z art. 3 TFUE, i promowania uczciwej konkurencji. Ponadto systematyka społeczna pozwoliłaby zapewnić równe warunki działania i zwiększyć widoczność przedsiębiorstw, które przestrzegają praw człowieka i praw pracowniczych oraz w znacznym stopniu przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju społecznego, a tym samym pomogłaby im przyciągnąć inwestorów. Potencjał transformacyjny systematyki zostałby wzmocniony dzięki zwiększeniu wiedzy na jej temat. W tym kontekście EKES ponownie zwraca uwagę na pozytywną rolę, jaką w rozwoju przedsiębiorstw o oddziaływaniu społecznym mogą odegrać instrumenty finansowe⁽¹²⁾.

4.5. Wreszcie, UE stała się liderem na arenie międzynarodowej w dziedzinie zrównoważonego finansowania pod względem środowiskowym i aktywnie uczestniczy w globalnych działaniach w tym względzie. EKES z zadowoleniem przyjmuje te starania, ale przypomina Komisji, że konieczne są także postępy w zakresie zrównoważonego rozwoju społecznego oraz promowanie celów zrównoważonego rozwoju. Również w kontekście zrównoważonego rozwoju społecznego UE powinna dążyć do tego, by stać się wzorem do naśladowania i liderem, poruszając tę kwestię na forach międzynarodowych. Szczególnie w czasach wojny i napięć międzynarodowych globalna architektura zrównoważonego finansowania musi też uwzględniać zrównoważony rozwój społeczny.

5. Wyzwania i możliwe rozwiązania

5.1. Chęć prowadzenia przez inwestorów finansowych – inwestycji zrównoważonych pod względem społecznym i środowiskowym jest bardzo pozytywnym sygnałem i należy ją wspierać. Zasadniczo jednak uczestnicy rynku finansowego opierają swoje decyzje inwestycyjne na oczekiwaniach dotyczących zwrotu, ryzyka, płynności i zapadalności. Przesłanki te mogą być niezgodne z interesami innych zainteresowanych stron i stać w sprzeczności z celami środowiskowymi bądź społecznymi lub wręcz przewyższać je. EKES zwraca jednak uwagę na wiele możliwych synergii między interesami inwestorów i innych zainteresowanych stron, na przykład gdy poprawa partycypacji pracowników powoduje jednocześnie wzrost wydajności przedsiębiorstwa lub gdy działalność gospodarcza przyczynia się do dobrostanu

⁽¹⁰⁾ Komisja Europejska, „Bosting Investment in Social Infrastructure in Europe” [Wspieranie inwestycji w infrastrukturę społeczną w Europie], dokument otwierający debatę 074, styczeń 2018 r.

⁽¹¹⁾ Dz.U. C 275 z 18.7.2022, s. 50.

⁽¹²⁾ Dz.U. C 194 z 12.5.2022, s. 39.

społeczności. W każdym razie nie można automatycznie uznawać działalności gospodarczej ani jednostek, które nie są zgodne z systematyką, za szkodliwe. W tym kontekście pojawiają się obawy o zamknięcie dostępu do rynku, zatem EKES zwraca się do Komisji o wyjaśnienie tej kwestii i przyjęcie wyważonego podejścia. Należy położyć większy nacisk na wpływ zrównoważonych inwestycji na działalność gospodarki realnej.

5.2. Mogą pojawić się pewne niezgodności, ponieważ kwestie społeczne są regulowane na poziomie państw członkowskich i między partnerami społecznymi, podczas gdy zorganizowane społeczeństwo obywatelskie jako całość dąży do zaangażowania się w sprawy społeczne, środowiskowe i kwestie dotyczące innych dziedzin polityki. EKES z zadowoleniem jednak przyjmuje sprawozdanie platformy dotyczące ryzyka naruszeń innych regulacji oraz zakłada, że Komisja we wniosku dołoży starań, by uniknąć sprzecznego nakładania się przepisów i ingerencji w krajowe systemy społeczne, stosunki pracy i uregulowania. Ponadto systematyka społeczna opierałaby się na wspólnych deklaracjach i zasadach międzynarodowych i europejskich, takich jak Europejski filar praw socjalnych, oraz stanowiłaby podstawę do dobrowolnego podejmowania decyzji, nie narzucając przy tym konkretnej polityki społecznej. Jednak wszelkie szersze wykorzystanie systematyki musi, jak wspomniano wyżej, podlegać odpowiedniemu procesowi decyzyjnemu. Należy zapobiegać nadmiernej ingerencji w prawodawstwo krajowe i autonomię partnerów społecznych, a także uznać różnice w krajowych modelach rynku pracy i systemach rokowań zbiorowych.

5.3. Opracowanie systematyki społecznej, a więc uporządkowanego przeglądu działalności i sektorów zrównoważonych pod względem społecznym, odnosi się także do wartości politycznych. Ciężko będzie określić, które rodzaje działalności gospodarczej lub które sektory uważa się za zgodne z systematyką. Ale właśnie dlatego opracowywanie systematyki powinno być przedmiotem debaty politycznej i demokratycznej procedury decyzyjnej⁽¹³⁾. Tylko w takich warunkach można wypracować wspólną koncepcję zrównoważonego rozwoju społecznego, na której mogłyby i powinny opierać się poszczególne podmioty i do której powinny się odnosić. EKES podkreśla, że również w sferze społecznej powodzenie systematyki zależy od jej szerokiej akceptacji. Objęte nią rodzaje działalności i sektory muszą wpisywać się w szeroko akceptowaną definicję zrównoważonego charakteru i opierać się na powszechnie uznawanych wartościach, takich jak godność ludzka, równość płci, uczciwość, włączenie społeczne, niedyskryminacja, solidarność, przystępność cenowa, dobrostan i różnorodność. Zapewnienie wiarygodności systematyki jest bardzo ważne, by nie narazić na szwank całego projektu.

5.4. Ponadto istnieją obawy, że systematyka społeczna może prowadzić do nadmiernego obciążenia przedsiębiorstw dodatkowymi wymogami w zakresie sprawozdawczości oraz koniecznością przedstawiania złożonych i trudnych informacji w połączeniu z kosztownymi procedurami kontrolnymi. EKES wzywa Komisję do zminimalizowania tych obciążeń i opracowania prostych i łatwych do zastosowania kryteriów, a także do korzystania z innych nakładających się wymogów w zakresie sprawozdawczości. EKES z zadowoleniem przyjmuje podejście platformy polegające na zorganizowaniu celów systematyki społecznej w sposób podobny do proponowanej struktury odnośnie do CSRD. Ogólnie rzecz ujmując, wzywa do opracowania uporządkowanego i spójnego zestawu przepisów, bez nadmiernej złożoności i powielania – takiego, który sprawdzi się w praktyce, a jednocześnie zapewni niezbędną przejrzystość. Przydatne może być także doradztwo i świadczenie usług związanych z systematyką przez wyspecjalizowaną, prawnie uprawnioną agencję przedsiębiorstwom oraz innym organizacjom, które chcą zastosować się do systematyki. Dzięki temu przedsiębiorstwa dysponujące mniejszymi zasobami na potrzeby sprawozdawczości także będą miały dostęp do systematyki. Niemniej instytucje finansowe mogą w dalszym ciągu przedstawiać oceny społecznych skutków inwestycji, tak jak obecnie czynią to na całym świecie banki, które kierują się w swej działalności określonymi wartościami.

5.5. Choć celem systematyki jest zapewnienie niezawodnych ram na rzecz inwestycji zrównoważonych pod względem społecznym, nie można wykluczyć ryzyka pseudoekologicznego lub pseudospołecznego marketingu. EKES zgadza się ze stwierdzeniem platformy, że samo monitorowanie realizacji zobowiązań i polityki nie zapewni ich skutecznego wdrożenia ani ochrony praw człowieka ani nie wspiera rozwoju działań zrównoważonych pod względem społecznym. Występują poważne trudności w nadzorowaniu i egzekwowaniu osiągania przez przedsiębiorstwo deklarowanych celów zrównoważonego rozwoju społecznego oraz w ocenie jego wyników we współczesnych – często bardzo złożonych – łańcuchach dostaw. Z drugiej strony platforma wskazuje na obiecujące zmiany w dziedzinie wymiennych danych społecznych, np. w kontekście zmienionej tablicy wskaźników społecznych i celów zrównoważonego rozwoju. Podsumowując, systematyka społeczna musi być przejrzysta, wiarygodna i stale uaktualniana. EKES proponuje również, aby w tym względzie angażować na przykład rady zakładowe i organizacje społeczeństwa obywatelskiego.

5.6. EKES proponuje wznowienie debaty na temat unijnej agencji ratingowej, która mogłaby teraz koncentrować się na zrównoważonym rozwoju. Pozwoliłaby ona umocnić pionierską rolę UE w tej dziedzinie. Ponawia również apel o odpowiednie uregulowanie dostawców danych finansowych i pozafinansowych i nadzór nad nimi. Na wypadek fałszywych deklaracji w sprawie zgodności z systematyką należy zapewnić mechanizmy składania skarg przez związki zawodowe, rady zakładowe, organizacje konsumenckie i innych przedstawicieli zorganizowanego społeczeństwa

⁽¹³⁾ Zob. wyżej pkt 3.

obywatelskiego. EKES uznaje, że w rozporządzeniu określenie środków i kar za naruszenia pozostawiono w gestii państw członkowskich. W każdym razie należy zwiększyć odpowiedzialność właściwych organów krajowych⁽¹⁴⁾ w zakresie wykonywania zadań kontrolnych, uzupełniając ją o obowiązek składania sprawozdań ich właściwym parlamentom i społeczeństwu obywatelskiemu.

Bruksela dnia 22 września 2022 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽¹⁴⁾ Zob. art. 21 rozporządzenia w sprawie systematyki.